

ter slugt oförrätter, och dämpar sin vrede, när han ej är säker på sin händs fullbordan.

Argentus, född ädelmodig och välgjörande, har blifwit hårdhert och girig, sedan han blifwit inlörd i Dråtsel-hemligheter. Man antager gerna deras tänkesätt, med hwilka man blifwit wan at omgås. Dråtselmannen är gemenligen en obarmhertig människja, känslolös för förtjensten, syndig at draga winst af alt. Rikedomen eller penninge-slyktan är liksom rörelse kraften och själen, som gör honom werksam: nedrig och kryppande uti motgången, är han odrägeligen stolt uti rikedomsslyktan: han kan wara redlig, när det ej gjör något intrång uti hans egennyttige affigter.

Man förwandlar Handels natur, när man berifrån skiljer redligheten: den är des förnämste driffiåder; på den bero Handels-Crediten och lyckan. Således är ingen rättfärdigare, än en hedersam Handelsman, ingen oprigtigare, trognare än en Köpman, som redeligen uppfyller sit kalls plikter. Men om han låter beherrska sig af begärelsen til winst, så blifwer det swårt at finna en listigare bedragare. Han agtar icke Samwetsrösten; men han lättar utwärtens rödas deraf, för at desto lättare kunna förleda sina med-människjor. En god Handelsman bör wara utan all högfärd, af et lätt omgånges-sätt och wänlig emot alla, redlig, tålig och billig, hushållsagtig, öppenhjertig, och mindre ärelysten än egennyttig; framför alt icke lidertlig. Han bör icke företaga sig något, innan han wäl besinnat alle följderna.

Det är beklageligt, at när man nämmer en Handtwerkare, föreställer man sig mere idels derunder en grof människja, utan hederligt tänkesätt, en drinkare, en ofwer-

perfitrare, färdig til alt för winsten, afundssjuk och förtroksam på sin jämlite, djurf och nog oförskämd at waga alt när han får medhåll, seg och bestört inför Domaren. Den sanna äran kan icke wara känd af honom, och han högaktar nästan inga andra än dem som bidraga til hans förtjensl. Dock finnas ibland dem onckeligen flere, som härifrån böra undantogas.

Timotheus, en werkeligen lärd man, tror sig weta ganska litet; och när han jämförer de kunskaper, som han förwårswat, med dem som återstå för honom at inhämta, tror han sig weta als intet. Hunnen til högsta graden af kunskaper, besinner han sig liksom på spitsen af et högt berg, hwarifrån han ser en wändelig höp föremål, som wäcka hans upmärksamhet, men som han icke kan rätt skönja. Han är ödmjuk och läragtig, och mistroer sine egne insigter.

Chryseppus, en inbillad lärd, är högmodig, slickande, enwis, myndig, selsklok. Intet får wara freddadt för hans bittra tadel. När han trödfar något swagt sinke i en Skrift, hwilket ej är sålsamt, då skryter och skånar han sig öfwer sine uplåter: alla lyckliga Snillegåfvor måste nödmändigt misshaga honom och upreta hans oroliga galla. Om Ni wil rådfråga honom om et arbete (ty han onses för lärd af dem som icke känna honom), emottager han Er med et hånyckt leende. Ni wisar honom myten ynnest, säger han, då Ni wil sätta sådant wärde på hans ömdöme (deruti har han ock ganska rätt). Snart vicker han Skriften ur händerna på Er; han läser den icke, han ögnar den blott igenom. Jag finner här föga klanderlikt och mycket godt, säger han (och då är Skriften aldeles förkastelig); eller rynkar han ögonbrynen, och gör en safelig grimace: Se där, ropar han, et ställe som är swagt,

svagt, det där är otäckt, det där är dumt, det där är oförskämt. Är eder Skrift usel; då kastar han Er den i synen med et slags raseri. Bry Er dertfore icke mera med at vara Författare; Ni duger högst allenast at vara hans Copist; Ni förstår ej en gång Orthographien (och då kan wäl Skriften duga något). Chryssippus är en Ottila för Författare och alla dem som hafwa lust at vara det: åtminstone är det wist, at hon, liksom Isnan iflädd Beson-huden, gjort sig länge frugtanswård; men sedan han wisat sina öron, förgrar man honom; och sjelfwa Asnorna, som igenkänna honom för sin Stallbroder, roa sig åt och begabba honom. Om han kan tilegna sig andras arbete, utan at man igenkänner hans lördas stölder (hwisst ej ofta händer), blifwer han stolt såsom en Apa, iflädd en grann uniform. Han är en geting, som ej arbetar, men som plundrar biens honung, och lämnar dem knapt warret qwar. Chryssippus tror sig anteligen icke vara ofkunnig om något, emedan han icke kan se och föreställa sig något utom sin synkrets, hwilken icke sträcker sig mycket widt.

Wetenskaperne hafwa, liksom Waynen, sine Hjelpar och sine Storskrutare. Läraktighet, försigtighet, billighet utmärka den samskyldiga förtjensten, ehwarest den finnes.

Det blefwe swårt eller snarare ömbilligt, at gifwa en noggran beskriwning på alla slags Characterer, emedan naturen intryckt en särskilt hos hwar och en människa, som sällan återfinnes hos en annan; man kan således icke formera sig om dem andra än almåna begrepp, som ock kunna vara titrädeliga för werldsomgången. Huswudsocken består deruti, at känna den herrskande dygden eller lasten hos hwar och en af dem, med hwilka man omgås. För

Sortsætning af Zus-Curor.

För Gåspning.

Man tager en wacker Nåsa af någon åttfelig Person i sällskapet, wål förståendes, at hon sitter fast wid sit ansikte, så at hela Personen följer med, och håller bemålte nåsa in i sin mun då gåspningen påkommer; ty man supponerar om sin nåsa, at den enas höfthet ej uklar den andra en så ringa tjenst. Man continuerar dermed intils den andra åfwen börjar gåspa, då man skal finna en märkelig lindring. Elsest är ofelbart, at om man sticker den gåspande i halsen en Billet-Doux från des Käraste Engel, så skal gåspningen förswinna innom tre minuter.

För Hicka.

Man tager en gammal fet Latinsk Grammatica, och Declinerar deruti Hic, Hæc, Hoc. Sedan låster man wid henne et dustin Ost-Indiska Swärmare, och lågger henne på glöddande kol. Om då Hickan ej redan är förbi innan Grammatican är grillerad, så upkøfar man henne i mjölk, men då man lyfter henne af elden, måste en annan god wån ovetterligen stå bakom och loka en Wisfol löst krut: då kan man åta et par skedblad deraf eller flera, och då är hickan borta. Elsest om man i hast skrifer den hickande i örat den Personens namn, som des hjerta får hafwer, så går Hicka snart sin kos. Item är ock ganska godt, at man tager et Stop Dubbel öl, eller ock om det wore Canarie-See, och dricker deraf tre goda klunkar, och imellan hwar klunk ser up i talet efter Kåringsjäklar. Probatum.

För Krampen.

Man tager en gammal Alg lesiwandes och föder honon

honom i 8 dagar med stekt Persilja, Pimpinella, Höglands Vin och Finst Lura: sedan slagtar man honom, och tager senan af vänstra bakbenet, hvaraf man gör en gördel. Så ofta man bär den ikring lifvet, är man fri för Krampen. Eljest om det är för kostsam, kan man taga en Fiskare, så wät som han kommer ifrån sjön, och låter honom hålla sin fot, så kall som han är, på det stället, där Krampen drager. Det skal göra god werkan innom et par timmar. Wil man håldre ha Krampen, än denna Curen, så kan Fiskaren gå hem och lägga sig, om han behagar. Eljest är godt för Krampen, at man tager rost af gamla Jernkrampor för dörrar, och blandar uti Aggröra til Fru-kost.

För Hjertklappning.

Man tager en Läderlapp, skär honom i två lika delar, och lägger en Handlofwä på bägge Pulsarne. Om natten drömmar man då säkert om den man älskar. Waknar man derwid, så är Hjertklappningen förbi: waknar man icke, så måste man hålla ut med denna Curen hwar aftou så länge någon Läderlapp fins i hela Soknen. Eljest är et Souveraint medel, at lägga et Bref från sin Älskare eller Älskarinna på hjertat näst Kroppen, och låta des Rival med bora handen klappa derpå utanföre, emedan den andra klappar inansföre, tills Hjertklappningen stadnar.

För Huswudwerk.

Man tager en Person, som man älskat, antingen sin Waka eller någon annan, och bygger wisa werk på des huswud, antingen som en Trädgård, eller som en Fästning med två höga torn, och då sker genom Sympathie, at plågan följer med huswudwerken, och går från den ena til den andra. Sjelf bär man en Ca-

lotts af Is, fodrad med Silkeswadd, at han må håfa sig warm. Eljest kan man, då Hufwudwerken kommer, gå ut på en brygga och med hufwudet förut kasta sig i watnet, dock at Folk är på sunden til hjelp, och at man snapar utföre med all möjelig modostie.

För Tandwerk.

Man tager alla de Recepter, som finnas för Tandwerk innom Håradet, och lägger i en kruka, skakar dem om, håller för ögonen, uttager et ibland dem, och kastar de andra genom sönsfret: Det utvalda lägger man tillbaka i krukans tilliko med et Stop Ol, som en Drumpetare ej orkat dricka, en Banco-Sedel, som en Klockare gifwit åt de fattiga, et glas Brånwin, som en Lånse man lämnat efter sig, en Tand af en Flicka, som aldrig welat gista sig, och en Ducat, som Pastor loci försakat. Sedan alt detta kokat en tinna, sitas det genom et armklåde, fälladt af någon som aldrig wetat hwad kärlek är, och kuytes deruti tillsammans. Derpå tager man en Tandpeta af en utsliten Solfsiåder, som aldrig blifwit rörd af någon Cavaller, och lagar at man derpå får blod utaf Lånderne. Då bärar man hål i et Tråd, som man sielf planerat, och slår derin både Tandpetan och kuytet med en plugg. Så länge det trådet står, får man aldrig Tandwerk.

Stockholm,

Tryckt hos Joh. A. Carlbohm, 1780.

Den
Svenske SPECTATOR.

N:o 13.

Lyckan. Öfversättning

Han har gjort sin Lycka, Lyckan har slagit honom felt: ganska wanliga tale-sätt i werlden. Vät oss undersöka, hwad man menar med denna så kallade Lycka, och om det är någon konst at gjöra Lycka.

Derom bör man först komma öfverens, at somliga ga människor födas ganska lyckeliga, och andra högst olyckeliga. — Frontin war fattig, lat, ostickelig, dum, grof, ofkunnig, säwitst och wild: han hade, kort sagt, alla nödige egenskaper för at i hela sin lifstid förblifwa en tiggare. Han har blifwit rik, han har gjort en lysande lycka, utan at man kan säga hwarföre eller på hwad sätt. Lucas är bedrägelig, fin, warsam, slug, idog, hushålsagtig; intet tryter honom af alt hwad som nödigt är för at winna befordran i werlden; han arbetar alt ifrån tjuge års ålder at göra sin lycka; han är redan gammal, och det är icke likligt at han bör rik: hwad är orsaken dertil?

Man bör dock medgifwa, at ibland alla dem, som blifwit utrustade med skickelighet och snillegäfwo, finnas de som weta bättre nyttja dem än de andra, och som genom sin idoghet lyckligen hjelpa sig fram där de andra gå förlorade. Men slundom afgjör en; slump
andra Delen. alt

altsammans. Då är skilnaden, som finnes emellan en lyckligt, och en olyckligt född människa, densamma i affcende på lyckan, som den emellan två gode Simmare, af hvilka den ene har den förn-ån at råka på strömgången, medan den andre är nödsakad at arbeta sig up emot strömmen med hela sin styrka.

Om en människa märker sig icke wora född til at blifwa lycklig, så bör densamma fördubbla sin försigtighet, sit mod, sin werksamhet, för at öfwerwinna sin widriga lycka, eller åtminstone för at uthärda den med desto större ståndagtighet. Om hon är lyckelig, så bör hon icke förmycket öfwerlämna sig åt medgången, och låta förrijsa sig af den lätthet, hwarmed alle hwad hon företager sig går i fulbordan.

En Officerare hos Kejsaren Sigismund, som länge tjent honom utan at hafwa fått någon belöning, kunde ej afhålla sig ifrån at knota deröfwer. Kejsaren, för at låta honom förstå, at han icke borde derföre beswåra sig öfwer honom, utan öfwer sit widriga öde, lät framstäcka för honom två like och tillslutne Koffertar, af hvilka den ena war fylld med guld och den andra med bly. Han tillsade Officeraren, at utwålsja af dese hwilken honom behagade, och at han, efter det wal han nu gjorde, skulle antingen få ersättning för sitt lidande, eller ock låra känna sitt misfödes ilhårdighet. Officeraren betraktade upmärksamt begge Koffertarne, och, sedan han någon stund besinnat sig, walde han just den som war fylld med bly.

Man kan glöra lycka, alt i mån efter det man är, i alla slags stånd. Det är sant, at det lyckas en vöndeligen bättre uti en näring som man af egen drift utwåltjer, än den hwartil andras behag förmår öf,
och

och som wi med misnöje sköte. I den förra gör man allt med nöje, i den senare allt med ledsnad.

Naturen låter wanligen hemlige driffjädtrar verka, hwilka tänka och föra oss alltid til den nåringen, som oss bäst passar: detta är sant i almånhet; sundom händer dock twärtom i särskilda fall. — Gerontes har två Söner: han önskar, at den ene må blifwa Präst, den andre Officer. Efter Fadrens önskan gå de in i desse motsatte Stånd utan någon stridighet, dock synas de förklädde hwar i sit stånd. Krigsmannen wisar det sagtmod, den beskedlighet och låmpa, som böra finnas hos en Prästman, Prästmannen deremot har en Krigsmans fria maner, stolthet och krigiska djerfhet; så at de gjöra en ganska löjelig Contrast.

Rabelais, som är så original i sina jämförelser, säger at Lyckan är et Träd, som frambringa alla slags klingor och husgerädsredskap, och at Jordmånen, som det omgifwer, uppsjuter handtag och skof af allehanda art. När trädets frugter äro mogna, falla de ned, och då händer ofta så orimligt, at en Wårsklinga träffar at få et handtag af en hästkrapa, och at denna skufwar sig sjelf in i et Wårjäste. Wille han icke förmodeligen med denna liknelsen erinra, at många G** förtjente wara store H** och at ibland desse många äro tjenligare at handtera s** än wårjan?

Det gör ej alltid tillfyllest, at härstamma af förnämligt blod, för at hafwa Hjelte dygder. Man ser mer än ofta efterdömen af wederspelet. Alexander frambragte en Son i werlden, som war nästan okänd för efterwerlden. Augustus hade icke mer än en Dotter, som wanhedrade hans Hus. Dock är det en almindt wärdtagen Grundsats, at Fadrens Dygder fortplantas på deras

deras afföda. Uminstone war det Horatii mening, när han sade: at den stolte Ornen icke kan alstra af sig en swag Dufwa. Men dessa nedriga Sjålar, som förfäla deras härkomsts ära, dessa barnen, som af sine abelmodige förfäder icke bibehålla någont mer än deras titlar, måste de icke gifwa stor anledning til de mistankar, at de blifwit framsnygde genom Fäder, som warit mycket sämre än dem, af hwilka man tror dem härstamma? *Scaurorum nomina falso corpore gerentes*, säger sinrifte Juvenalis i sin 6:te Sat.

Men låt oss återkomma til vårt ämne. Sedan en Fader med godhet förestått sina barn alla de förderlar och olägenheter, som möta wid hwarje näringsfätt, hör hon lämna dem fritt wal, och icke tvinga dem til någont. — Lucinde instånd ibland Westaler, trånar bort af ledsnad. Elvire, som wistas än wid Hofwet, än i Staden och än på Landsbygden, röjer en truwagen förnöjsamhet. Den ena är där hon icke borde wara; den andra är icke där hon borde wara.

I almånhet är det en erkänd Sanning, at all Iycka, som är grundad på last, kan swårigen åga bestånd, och har gemenligen en bedröfwelig utgång. Men ingen grundsats är utan undantag. — Brontin har riktat sig genom stöld och rof, swel och bedrägeri, arghet och omånslighet; och han har dödt rik. Eudoxus har förwårkwat sig stor egendom genom hushållning och en redelig idoghet; och han dog fattig.

De onde triftwas lättare än de gode, emedan de betjena sig af genwägar, som befordra dem til målet, innan de andre hunnit hälften af deras lopp; men anstingen genom en rättwis himmelens stickelse, eller genom männisfjors ätgärd, förfaller denna förtidiga wäl-
mågau

mågan plötsligen; åtminstone är det sällsynt, at den länge warar.

Det är genom wåre wänner och wårt goda rygte, som wi blott winne och bibehålle wår lycka; men det är omöjligt, at den, som blir lycklig genom brott, kan tillika bibehålla begge: åtminstone är det ganska rart.

Om det händer, at en männissjas Lycka, som blifwit uphöjd för sina dygder, förstöres genom de ondads wåldsambhet eller list, uprättas den dock ofta med större åra. — En sådan motgång war nödig för Aristos Redelighet, som blifwit mistänkt, för at uplysas och ställas i en klarare dag. Schwab olycka må beswåra en redelig mans wålsfärd, hämnar honom dock nog samt hans wisshet om sin oskuld öfwer des fiender. Om han åter blifwer uprättad, höljer den åra, som honom omgifwer och han med rätta förtjent, hans förföljare, med skymf och nesa.

Når en bos, som hunnit högt up på årans trappa, blifwer derifrån nedstörtad genom samma werktig, som uphjelot honom dit, så gör, jämte straffets swårighet, hwilket blotta saken gör skymfeligt, sasan för hans äminnelse högden af hans olycka. Cicero, fördrifwen utur Rom genom Clodii wåldsambheter, saknas, förjes af alt redeligt folk. Denna Republik, Werldens Beherrskariinna, bliges icke för at anlägga sorge, drägt för hans skull; men dimman skingras, sanningen framlyser: han återkommer dit med större åra än han rest derifrån: man skyndar honom til mötes; Folket utrovar honom, under sine frögdebetyggeser, för Göderas landets Fader; det bår honom, så til sägandes, på sine armar, och han har, i wißt afseende, sine fienders förföljelse at tacka för den åra och ömhetsbewisning, som han

han åtnjuter af sine Medborgare. — Medan Sejanus war i nåd, medan han war en oinfränkt förwaltare af sin Herres förtroende och behog, har Rom wördat honom med en båtswande och håpen tyfnad; men så snart denne ofantelige Colos blef fullkastad, lifasom af et åfkeslag, så snart den samma lyckan, som dittills uppehållit honom, undandrog sig stöd och lät honom falla med et försträckeligt dån, blef han det samsia folkets svottmål; och, lik det gamla Lejonet i Fableu, flymades han ända til af åsnan, som sparkade honom i Grymma och försträckeliga efterdöme! men ty wår, hwaraf de äregirige dock sedan icke låtit warna sig!

Ehwad näringsfätt man och wil utwålsja, kan man icke deruti göra lycka; utan medelst wänner och et hederligt rygte; men man kan icke förwårswa sig sanskyldige wänner och et godt rygte, utan genom redlighet. Den är den förnämsta Dygden i werldsliga omgånget; den är en färdighet at altid göra wål enligt rättwisa och sanning. Alla dygder hafwa et sådant sammanhang, at man icke kan berömma sig af at wara en fullkomligt redelig människa, utan at derfämte besitta alla de andra dygderna: de befordra oss til lycka, när de hafwa redeligheten til stöd. Det är allenast redeligheten, som utgör des waragtiga styrka: utom den liknar alt hwad man gör det hus som bygges på sanden, hwilket den minsta skakning kan omslörta.

Swart näringsfätt har sin enskylta kännetekn på rättfönnighet: hos en Köpman är det uprigtighet; hos en Krigsman tapperhet; hos en Präst Gudstruktan; hos en Hofman belefwenhet; hos en Domare rättredighet; hos en Dråtsel-Karl noggranhet.

Alf alla egenfaper, som bana wågen til lyckan, är wål en ibland de nödwändigaste waksamheten, som innefats

fattar uti sig försigtighet och en werksam idoghet: den förre förutsfer de nödige medlen för at upnä sit ändamål; den senare werkställer dem. Intet är en människa mera hinderligt på vägen til lyckan, än lättja och obekymmersamhet, som siandom härleda sig ifrån högmod. — Caspander inbillar sig, at andre böra söka hans biträde, för det han har snille och flitlighet. Mågre äro obeleswade — säger han; Höflighet passar sig icke för dem; den ansår allenast dem, som äga ingen förtienst: wälan, låt dem löpa och kröka sig; låt dem taga försigtiga steg; låt dem gå och tugga beskydd hos någon namnkunnig niding; låt dem sorgfälligt söka bestälningar. Skulle jag icke förringa mit wärde genom sådant? Man bör uppsöka mig i mit skrymsle; Statens ära beror deruppå, och det skal icke synas en liten skamfläck på denna Regering i efterwerldens ögon, när den får weta at en Caspander dödt i torftighet . . . Hwad händer nu efter alla dessa wackra slutföljder? De, som denne karlen kallat okunnige, få witske, hjälpa hwar andra fram; de befordras; de förstöra sselfwe Caspander, och smeta honom fast i en wrå, medan deras ståt tågar fram; de åtnjuta utmärkte hedersbetygelses på de ställen, til hwilka honom wägras ingången: han deremot fortsar at lesa fattig, usel, och lida brist på det nödwändiga; änteligen dörr han med den erkänheten, som han då för sent erkänner, at intet är föragteligare, intet dummare och såkunnigare, än en högfärdig tiggare. . . . Man winner icke befordran utan genom mycken undergiftwenhet: har då den högfärdige skal at klaga öfwer sin ringhet?

(Fortsättning följer härnäst.)

Sort:

Sortsättning af Zus-Curer:

För Lättja.

Man tager sig en S* * * * i den ryktebara Kammar-Motionen, som kan komma om Morgonen emellan kl. 6 och 7, til des man är utlård, då man wid samma timma dageligen kan repetera allena. Sedan tager man en Gamn Björkved, sågar den sjelf, och bär den sen til så många Spisar man behögar. Skulle ast detta intet hjälpa, så tager man sin Älfta Mafa, eller någon annan, som håller Patienten och des hålsa får, och sätter i des hand en Karbas, bedjandes densamma wara en gunstig pådrifware til hwarjehanda nödige syflor.

Stockholm,
Trykt hos Joh. A. Carlbohm, 1780.

Den
Svenske SPECTATOR.

N:o 14.

Lyckan. Öfversättning.

Förhastigheten, betraktad i afseende på lyckan, är en Själens stickelighet, hvarmedelst wi urskilje det som är fördelagtigt ifrån det som icke så är. Man felar deremot, när man tager det owisa för det wisa, och urageläter det nödwändiga för det onyttiga och öfwe:flödiga.

Werkfambeten i afseende på Lyckan består i en Snilletts eldighet, som sätter oss i rörelse, för at med förhastighet och gagn sticka oss i särskilte omständigheter. Denna werksambhet är selagtig, antingen genom swaghet, då der stadnar i sorglöshet, eller genom en öfwerdrifwen ytterlighet, som skapar oroliga och förargeliga sinnen.

Man kan taga för afgjort, at en råtskaffens hushållning ägnar alla stånd, och at den henne föraktar swärligen kan blifwa lyckelig. Örrighet och Slösagtighet äro två lastbara ytterligheter, lika menliga för en sanskyldig Lycka. Den förre ådrager sig hat, den senare föragt.

Hushållning består ej allenast deruti, at spara det öfwerflödiga af de egodelar man förwårswar sig, utan äfwen at föra et ordenteligt lefnadsfätt, så at intet hindras i loppet, som man gifwit sin Lycka.

Tre ting kunna i et Hushåll föra den bäst stadgade Lycka: Betjening, Barn och en Hustru. Wi
2:dra Delen. kun

Kunne förlora vår Lycka genom vårt Tjensiefolk, när, igenom en stor wårdelöshet å vår sida, och et stort sjelfswäld å deras, vår egendoms förvaltning är aldeles öfwerlämnad til deras skön. — Welite war nog rik, för at hyra sig et wackerst Hus, och hålla sig anständig Equipage: en hederlig Hof-mästare, at hwilken hon gifwit alt sitt förtroende, har nödgat henne inkränka sitt utrymme inom två winds-kamrar, at låta betjena sig af en enda piga, och at nyttja hwrwagn när hon skal fara på besök.

Man förlorar sin Lycka genom sina Barn, när man lider at deras ärelöshet öfvertrifwar wid en klok Hushållning samlad. — Så gör Pandolphus, som lefwer sämre än en fattig handwärfare, för at skaffa sin Son medel at hålla prägtig Equipage, et yppigt fruntimmer, at kunna spela stora Spel, och at altid hafwa de förnämste Logerue wid Skåde-spelen.

Lyckan uti Krigs-Ståndet.

Den äran, som man winner medelst wapnen, är den som tillkapar Hjertar: den öfwerträffar wida all annan, emedan den icke kan förwärfwas utan genom Lif och Blods wägande, som man ofta blottställer innan man kan upnä densamma.

Den som wil gjöra Lycka i detta Stånd, måste begifwa sig dertil af et frwilligt hjerta, och i god tid gå i tjenst. Såsom man ofta icke kommer fort, utan enligt sin rang; så ju förr man går ästad, desto snarare hinnes man til målet. Ratten öfverräffar dem, som abida aston-skynningen för at färdas.

Kallelsen til Krigs-Ståndet, som jaq kallar hjer-tats frwillighet, utgör den sanstkoldiga Tapperheten:
den

den består uti Själens oförskräkthet, som gör at, ännu skönt wi se och känna faran, äre wi dock redebogue at blottställa vårt Lif med försigtighet och af heders-principe. Den som vågar sig i faran med urskilning och af plikt, bibehåller dermid hela sin presence d'esprit. Det är en förmån, som icke kan ägas af tre slags personer: den oförwägne, den sege och den skrjtagtige.

Den oförwägne är den, som kastar sig uti faran utan at känna henne, och utan at deruti beledsagas af försigtigheten, som lärer med noggranhet afmåta sine krafter emot sin fiendes. Dock kan ej oförwägenhet altid och i alla fall lastas: ty, när man rätt besinnat sig, är dock bättre om Krigs-mannen felat af öfwerdrifwet nit, än af brist på mod. Af en Leander, en våghals, kunde man få en hurtig och tapper man, sedan han blifwit mera betänksam; men af en Eratin, en seg-hiertad stackare, kan man aldrig tillkapa någon rätt Krigs-man. Det är lättare at inskränka än öka.

Eratin är således hwad man kallar Pultron derföre, at kändomen af faran inwärtas anmanar honom at undwika den. Hans urskilning och hans utbildning, intagne af fruktan, öka wädeligheten för honom allt som han kommer den närmare, och göra honom a deles misstrostande om sine krafter. Han säger dock ej at han undwiker af fruktan, utan han beropar sig på försigtigheten: han prisar denna dygd, och gifwer den de största låford. Är icke, frågar han, et hederligt återtag sinndom fördelagtigare än en seger? Om wi wäge oss längre fram, är allt förloradt. Swilken dierfhet, at töras angripa en fiende med så olika styrka? Det är at med lit söla tillkända honom en fullomlig seger Han bestådar fiendelige haren: råddhogen är en förtjusning, som fördublar, ja trefalt, föremålen: 10000 man synas honom wara 30000; och wi hafwe ej en gång 15000, ropar han, och ändå

Ändå helt öfswade Krigs-män! Han ser på långt håll
 hiordar och boskap och får kommande åt lågret: hans
 inbilning föreställer honom dem genast såsom Krigs-Trop-
 par; han kan urskilja Cavalleriet ifrån Infanteriet,
 han ser äfwen fanorna swängas; de nalkas, han hö-
 rer redan dånnet af trummor och Trumpeter; det är en
 förstärkning, som fienden får; man måste förgås, om
 man afbidar honom; rådde sig hwem som kan!
 Utan at agta hvarken blygd eller skamsläck på sitt
 namn, begifwer han sig genast på flykten, och han
 skämsjer ännu på tio mils afstånd derifrån.

En Thrason, en Storskrytare, en Skrymtare,
 på hjertats wagnar, är af helt annan art, ätminsto-
 ne til utwärtens anseendet. Han är en Cratin, det
 är en Pultron i Själens innersta; men han wisar icke,
 såsom han, eller råttare han tror sig ej uppenbarliäen
 röja sin seghet: han talar twärtom såsom en oför-
 skräckt man, hwilken är intagen af heders- och äre-
 lyfnad. Han bultrar, han dundrar: lifwet galler hos
 honom alsintet. Han uprustrar dem, som synas fruk-
 ta, och som dock ej äro så sege som han. Han kallat
 deras försigtighet swaghet, han begabbar den. Hwad
 kan vara ärefullare, utropar han, än at finnas ibland
 de döde ädelmodigt fallen på Wal-platsen; eller, än
 bättre, komma hem prydd af lagrar, palmer och be-
 römliga blesurer! Searen är wis: fienden är mycket
 swagare, mindre talrik, mindre öfswad i sålt, såmre
 lågrad Han darrar, han wrider sig, han sli-
 ger tillbaka, han rusar fram tankspridd af sig sjelf,
 utan at någon wärdar framtråda til handgemång
 (Det skulle icke förtryta honom, om man wägade det).
 Hwar och en som icke kände Thrason skulle, före nå-
 gon drabbning, anse honom för en stor Hjelte, så
 länge han förställer sig, så länge han är wäl öfwer-
 tygad af sina egna ögon, at ingen fara är å sårde:
 det

det är en Attila, en Roland, hvars giflande och martialiska hetta ingen kan swalka: han updrifwer sin skryt-
 agtiga Mandom ända til raseri, til yrsel Men
 imedertid nalkas fienden, och i god författning: han
 låtsar wilja angripa; man måste tåga fram och bjuda
 spetsen: Thrason commenderas at gå åstad och kring-
 råna et Detaschement: han tvekar, han skälfrwer,
 han bleknar, Masken faller och wisar en Cratin i öpen
 dag En Thrason är ock widare en försträcke-
 lig man, försärlig uti en Stad som intages med storm;
 i fredstider, uti winter-quarter; på et genomtåg
 är han Borgarens och Bondens plågo-ris, och deras
 försträckelige buse, som han fått at commendera.
 Han är hårdstint, grym, obarmhertig, omänsklig,
 barbarisk: han förtrycker, han betungar de swaga
 Är han oense med någon som liknar honom, som han
 tror vara större Pultron än han sielf, är han oför-
 skämd, stält, högdragen, omanerlig; men är det med
 någon annan, som icke fruktar honom, som han kän-
 ner vara verkeligen oförsträckt, då är Thrason smi-
 dig, sagtmodig, manerlig: han gifwer då swiga, och
 fördrager åfwen med en nedrig tålsamhet det, som han
 nödgår andra at lida, hwilka äro nog swaga at be-
 höfwa frukta honom. Han är lik en wigt-skål.

Instönt Elitander eller den verkeligen tappre
 blottställer sig i faran med kännedom, urskilning och
 försigtighet, skier det dock ej utan inwärtas rörelse.
 Hwar människa, hwilken som hålls (om den ej är
 förryckt), känner naturens brytande skakning wid åsy-
 nen af faran. Hos alla människor finnes en almän
 åsundan at bibehålla sig, af sielfwa naturen intryckt,
 och som alt upståndligt förnuftsflut icke kan undertryc-
 ka. Elitander måste således ock känna denna hemliga
 rörelse hos sig; men äran, som uplifwar hela hans
 själ, den skäligen förtröstan han åger på sina egna kraf-
 ter,

ter, iswern at öfwerwinna sin fiende, den han wet icke wara öfwerwinnelig, utänkan af des plikt; alt detta sammansötande segrar öfwer den inwärtens rörelsen. Denna hemliga brytning oröar honom allenast under marschen emot fienden; men han känner den icke mer under sjelfwa drabbningen. Deremot äro Pultrouen och den förstälde Storstrytaren mera modfärdige wid drabbningen än de förut warit modige. De senare har en tunga stinn af wäderprat, och fötter endast snare til at fly: Pultrouen känner en ännu starkare skakning, emedan farhogan för olyckan är nu starkare hos honom än förut; men begge bliwa diersewe, när stormen lagt sig och luqnet åter infunnit sig.

För at hålle genom sanskyldig förtjensf ään genom en blind ynnest winna befordran, bör man i detta ständ framför alt söta äga en gill Tapperhet; men den kan man icke gifwa sig eller förwärfwa sig sjelf. Man har gifwit mod och oförskräckhet namn af Tapperhet, emedan derigenom utmärkes hwad en Krigsman bör äga. Oförskräckhet är en wäsentelig egenfkap hos en Krigsman; men denna egenfkap bör understöddas af försigtighet och låmpa; såsom tilfällen at begå dårskaper yppas oftare i detta ständ än i något annat.

Kärlek, wällesnad, Spel, ömtålighet om äran, om hwilken man ofta gjort sig tokugt och falske begrep, en blind ätra at anses för tapper, äro lika så många klippor, hwaremot Krigsmanuens lycka kan krossas.

Den sanskyldiga ömheden om äran yttrar sig icke deruti, at afhända sig lifwet för en såfånolig och stundom skymfelig orsak; utan deruti at upoffra sitt blod til Statens tjenst, och icke förslösa det wid enflita twistigheter uti et brotligt och wildt raseri. Duelsyrän war oländ i Romerska Republiken; äminstone finnes ej i Historien et enda exempel derpå
mel

mellan två Romare. Det enda ställe, hwarest man blifwer warse någon flymt deraf, är det som berättar en tillfällighet emellan två Officerare, af hwilka den ene, som trodde sig vara förtörnad af den andre, wille, just som man war sårddig at wåga en drabbning, nödgga sin wederdeloman at slå med sig; men den wise Romaren gaf honom detta swar: Wi skole nu angripa våre gemensamme fiender; låt oss råffa derom med mannamed, hwilken af oss kan nedläggga de fläse.

Detta raseri har således blifwit först bekant i Romerska Riket, sedan det blifwit öfwerwänmat af de barbariske Folk-slagen, hwilka där infört den galenskapen, samt okunnighet och föragt för Konst och Wetenskaper.

Den förnämsta och sanskylbige åran besår deruti, at ej öfwertråda Statens Lagar och Öfwerhetens Bud. Då wi genom dese Stadgars öfwertrådande gjöre oss brottsige, påføres derigenom vår åra en större stråf, än igenom all den förtörnelse, som en enskilt kan oss tilfoga. En liten oförrått kan ersättas och biläggas i godt; men Lagbrott ej utan genom det straff som är derpå stadgad.

Warsamhet i tal är högst nödig inför dem, som högsta maaten, ughöjt öfwer oss. Det är i synnerhet i Krigs-Ståndet, som man bör noggrant och efter bokstafrwen iagttaga den gamla Munk-regeln: Semper benedicere de Domino nostro Priore. Et enda oförsigtigt framläppt ord kan fullkastia den bästa anlagda lykka. Man har nog många exempel på sanningen i denne grundsats.

En Krigs-man bör icke försumma de öfnaarne som tjena til at gjöra Kroppen wig, såsom Fått och Rid-konsten. Dese öfnaarne äro hans lörospår. Sedan bör han söka winna god insigt i 4 förberedande hjälpe

Hjelpemedel, som sedermåra kunna ganska mycket påskynda hans befordran: Geographien, Historien, Mathematicen (hvaraf förnämsta delen för honom är Fortificationen), och kringgränsande Länders Språk. Geographien är Historiens Compass, och man kan icke få någon smak i den senare utan någon kannedom af den förra. Bästia metboden at väl lära Geographien, är at begynna med Hydrographien.

Det är ostridigt, at en Krigsman kan uti Historien hämta tjenliga begrep, för at bibehålla sitt Stånds wärdighet i heder. Han finner där mönstret af store män, hwilkas namn och bedrifter hon för emigat. Då han säledes närret sitt förstånd med en lika så angenäm som nyttig föda, stärker han tillika sitt mod, bildar sin urteckning, upmanar sitt snille, upmnitar sin läslingslust, och stadgar sig uti en lycklia utöfning af alla de dygder, som utmärka store Högdingar. Elitander förenar med et högt mod et honom äfven dygt wett: det är swårt at säga om han handterar bättre pennan än wärjan, om han är skickeligare i Fält än i Cabinetet. Här är han lärde, där är han Hjelte. Elitander är skapt til Befälhafware. — Leander är tapper, oskräckt, hederslysten, men okunnig: han kan icke wara annat än Soldat.

(Fortsättning följer härnäst.)

En wis Hög Herre kom at under en måttid sitta emellan tvåanne Adelsmän, som woro starka frohare. En förnäm Fru sade til honom: Huru står det til, Min Herre, jag tycker I sen ej glad ut. Han swarade henne: Undra icke derpå min Fru: ty som jag ser mig wara emellan Schyllas och Charybdis, så är jag i ständig fruktan.

M. de Novion sade om Parlements Herrarne at de göra det sama i Parlamentet, som Orgor i Korfan, nemli: de göra Gudstjensten längre.

Stockholm,
Tryckt hos Carl Stolpe 1780.

Den
Svenske SPECTATOR.

N:o 15.

Lyckan uti Krigs-Ståndet. Förefattning.

Krigen äro själen i Historien. Alexander hade altid Iliaden under sitt örngätt. Då han uti den läste om Achilles och de andre tappre Grekernas Krigsbragder, fan han uti dem mönster för sin oförsträckt het. Scipio gjorde på sig en lika tillämpning af Alexanders bedrifter, som denne hade gjort af Achilles. Cesar grät af afundsjuka deröfver, at han än intet uträttat wid samma ålder, som Alexander war då han redan underkastat halwa werlden. Denne samme Cæsars bedrifter, hvilka han stelf beskrifwit med en så ädel enfold, hafwa varit nyttiga underwisningar för andre store män som lefwat efter honom.

När en person, som inträder i Krigs-Ståndet, känner sig äga nog oförsträkt het och et Snille, som är faller för Mathematiken i synnerhet Fortifications-Bevetenskapen, bör han ej underlåta at i denne wägen förnämligast söka sin lyka. Den är saunerligen mycket wädeligare än andre wägar, men den är ock mycket genare, och efter en wäl anlagd kort tid leder den säkert til befordran.

En yngling, som inträder i Krigs-Ståndet och där wil winna befordran, söker wid hwart steg at lära något: han gifwer sorgfällig agtning på Befälhafwarenes förhållande, icke för at häckla det, såsom skundom varit wanligt, utan för at deraf öka sine in-
andra Delen. fig

stater; om det är möjligt, söker han utgrunda skälen; han besinnar förmånerne och olägenheterna, som deras uppkomma.

Ibland store Befälhafwande föresätter han sig en til efterdöme, hvars upförande synes honom måst wärdigt at efterfölja, och som är lämpeligast för hans Snilles art. — Theamenes har med stor upmärksamhet gifwit akt på Clitander: han har så sorgfälligt sökt i denne store manens dygder rättelse för sina egna brister, at man igenkänner ur mönstret i afbilden, och afbilden i mönstret.

Wäsentelige egenskaperne hos en Befälhafwande i Krigs Ståndet lära förnämligast inbegripas i följande fem. Först at bibehålla de underhafwande wid Krigs ordningen med en stränghet, som håller medelwägen emellan hårdhet och en eftergifwande släthet. De tillfällen gifwas, då man måste låtsas sig vara hård; andra, då man bör vara myndig och sträng; och somliga åter, då man bör vara något lindrigare: nödfallet måste här wägleda försigtigheten. En god Krigs ordning ibland Tropparne är grundwalen til alt. Alla disupplineradt folk blottställer sin Befälhafwande i wäda genom olydnad och rymmande, utan at han kan wädja til någon rättwisas erhållande. Den Befälhafwande måste vara både fruktad och älskad af sitt folk: han ware god, men ock myndig ibland dem, medlidsam när de sitta ondt, sträng när de sela; han bör hålla dem tråget til arbete, för at icke låta låtjan gjöra dem weflige; han bör hafwa all omsorg osparad om deras tarweliga uppehälle, och altid söka bibehålla dem wid snugghet och redlighet.

En sådan Befälhafwande underlåter icke heller at gifwa upmärksam agt på en Armees hela Marsch: han undersöker, hwilka mått Generalerne taga, i afseende på Armeens styrka eller swaga, eller på des skälning:

slag: han anmärker sorgfälligt tåg-ordningen, tågräts säkerhet och beqvämlichkeit.

För at vinna stickelighet uti Krigs-bragdernes werkelige utöfning, bör man med en sorgfällig upmärksamhet betrakta de stora Befälhafvarnes förhållande, ej allenast uti stora Drabbningar, utan ock wid mindre tilfällen, hwilka ofta föreställa i smått förloppet wid de större.

Något hwar wet, at en sådan stickelighet har olika föremål efter tre skiljagtiga tidepuncter: hwad som bör föregå Drabbningen, hwad som bör i agttagas under densamma, och hwad efter den samma agtas bör. Hwad som bör föregå består deruti, at wäl känna sin egen, och sin fiendes styrka, at wälja fördelagtig belägenhet, at utställa tropparne med urskilning, at underhålla bland den en nästan wis öfwerlygelse om segren; hwar til kan läggas den så nödiga och nyttiga försigtighet, at besinna sig på et drägeligt återtagande, i fall man skulle blifwa nödsakad at gifwa wika.

Stickeligheten under sielfwa Drabbningen ytttrar sig deruti, at förstå lägga an i rättan tid, med skönvaktighet understödja anfällen, hjelpa hwar det kan finnas förswagadt, samla det förskingrade, bryta fiendens leder, nyttia til sin fördel des ordning, och återställa de sina i ordning.

Det som bör iagttagas efter Drabbningen, består enligt tilfälligheterna, i två hufvuds-föremål: drifwa Segren til des högsta möjliga, eller och försäkra sig om et trygt återtag. Försigtighet och nödsfall äga här lika mynndig Utflags-rättighet.

Man må icke blifwa misströselig öfwer förlusten af et Slag. Den blifwer slagen den ena dagen, som en annan dag segrar. Efter Slaget wid Cännå, som war så olyckeligt, bemöttes dock Romerska Consuln med stora frögde-betygelse af sina medborgare, för det

det han gjort et ärefullt återtåg med det öfriga af Armeen. Större ära och gagn kan winnas genom ett skickeligt återtåg, än af en illa nyttjad Seger. Hannibals framgång stötte mot wid Capua.

En Officerare, som vill winna befordran, måste nödvändigt skaffa sig gynnare, som förstå värdera hans skickelighet och göra den gällande. Han måste wiserligen göra sig känd hos dem, som kunna befordra honom, och som föra styrelsen wid Krigs-wäsendet. — Licander anses för en dålig Krigs-man: han har ingen skickelighet, och han har mera Lyckan än sin egen förtjenst at tacka för några företags lyckliga utförande. Han blifwer dock befordrad; han ser sig berättigad at påstå utmärkte hedersställen. Hwad han gjort, kan anses för ett lappri, när det blifwer rätt undersökt; men han har förstått at göra detta lappri gällande. Han har haft gynnare, som gjort honom utmärkt skickelig, som förstorat hans förtjenster i deras ögon, hwilka beherrska Lyckan och utbela Rådshelönen. — Regastus äger mandem, skickelighet, försigtighet; han har allt det som Licander icke har; men så som han ändjer sig med at förhålla sig wäl, utan at agta andre omgångar och genwägar, har han wäl ej allt det som Licander har.

Dock bör man icke röja någon förtrytsambet eller wisa sig misnögd, när yngre winna företrädet. Licastus, föreslagen til befordran, blifwer otålig: han beklagar sig offentligan, at man wil göra honom wärdt, at man förgäter honom: han berömmar sina förtjenster; han utbreder widlöftigt deras wigtiga nytta. Om han afbidat ännu någon tid, warit mera warfom, så hade han fått hwad han beärdt.

Förtjars Råde, betygelser äro frimillige, liksom Himmels: och för öfrigt har wäl en Öfwerhet, som befordrar dem, hwilka henne utmärkt behaga, genom stora

flora sig till Lycka, sina wigtiga Skäl berätt; de må-
ge nu wara hwilka som helst, så anstår det oss dock
ej at dem undersöka. Hvad har Cleanthus gjort, frå-
gar Ni, hwarigenom han kunnat förtjena at blifwa
så ärefullt utmärkt? Han har meddelat någon hemlig
och wigtig underrättelse; han har med försigtighet och
Lycka skjut en sylla, som icke syntes för edra ögon;
han har gjort mer än Ni.

Bör man äska det af sin Herres råtwisa, som
man icke kan wänta sig utan af des godhet? . . .
Wi lefwe icke mer i de olycksaliga tiderna, då man
flöt sig in i en befäst ort, för at capitulera med sin
Öfwerhet. En råtmätig Maat har stadgat en så
wacker ordning i Staterne, en så förträffelig öfwerens-
stämmelse mellan Befäl och Subordination at man må-
ste skada sig sjelf om man wil den rubba.

Hwar undersäte kan gjöra någon nyttig tjenst;
hwar Krig? man wägar sitta lif för at uprätthålla och
förswara Staten; men ingen undersäte, ingen Krigs-
man enskilt bör tro sig wara oundärlig. — Dorattes
har af misnöje dragit sig ur tjensten; många andre,
som nog wore så skickelige som han, hafwa sökt kom-
ma i hans ställe, men icke varit behagelige. Huru
skadar endast den, som den byser.

Inteliaen är det ock en wäsentelig eakenskap hos
en Krigs-Befälhafwande, at hafwa upmärksam agt
på Tropparnes underhåll. Den store Gustaf Adolf,
som war Lycka Rikets Kräck, sade at en Armee war
et wanskapslikt djur, hwars förnämsta del war buken;
at man behöfde icke alle dagar armslyktan, men at
man alle dagar måste äta.

Öfwerst måtte en sådan Befälhafwande sällan nyt-
tia sin ynnest och sitt förtroende til at befordra sådana
ämnen, som sjelfwa ej äga något för sig talande, som
kan befrämja deras Lycka, och sätta dem i stånd at
gjöra

gjöra honom dylik tjenst wid annat tilfälle. Man har ofta icke nog credit och gynnare för sig sielf. Dock bör han icke göra någon swårighet wid at tala för en stickelig förtjenst: den gunst, som man tillkyndar en stickelig man, hwilken är densamma wärdig, gör en werkelig heder, och hans erkänsamhet wedergäller öfwerföddigt den tjenst man gjorde honom.

Lyckan uti Civil-Ståndet.

Civil-Ståndet är snarare en hwilo-bädd för en redan gjord Lycka, än en ingång dertill. Hwar och en, som helgar sig åt denna kallelse, och som icke wet sig äga så mycket i pungen, at han kan swinga sig up til den möjel. högsta grad, bör förqwaswa hos sig all äre-lystnad, och endast wara betänke derpå, at igenom et rebelliat förhållande bibehålla den Lyckan i lugn, som ärfölier den Sysslan han innehafwer. Hwar och ett Ämbete, som köpes och säljes, utgör ej Junehafwarens Lycka; emedan han, innan han köper densamma, redan äger det wärde, som gör honom lika så rik, och ofta rikare än sjelfwa Sysslan.

Det gifwes 4 särskilte Gläfer i Civil-Ståndet: til den första kan man råkna dem, som, intagne af äre-lystnad, sika efter höga beställningar, til den andra måge de hänföras, som, utan at omsöras af äre-lystnodens wäder-tilningar, endast söka i lugn tilbringa sine dagar i det Ämbete de fått, och at med heder bibehålla sig i det wälfstånd, som de deruti få åtnjuta. Til den tredje höra de, som, då de hwarken kunna eller wilja köpa någon beställning, söka genom sine Snitte-krafter förbättra sin Lycka; och til den fjärta wil man föra dem som penningar tillkyndat wissa Sysslor, hwarwid egennyttan är egenteliga föremålet. Så

Så snart man inträder i Civil-Ståndet med ärelysten affigt, bår man icke gjöra sig mindre hopp, än söka sätta sig i den försatning at kunna vinna den högsta beställning. Såsom det Hel. Collegium i Rom är den närmaste och vanligaste ingången til Påfvelige Stolens besigande; äfwen så är en Monarks förtroende det närmaste steget til de förnämsta rummen bredewid honom. — Faustus, som genom sin förtjenst och sin oföränderliga redlighet har wunnit ett Höfdingedömdom i Lands-orterne, bibehåller där samma dygdiga Aker-rygte, som ingen honom någonsin kunnat bestrida. Han wisar där ett upförande, som, utan at för fördela hans undersätelige plikt, gör honom angenäm, älskwärd och lår i menighetens ögon. Han har påfunnit den hemlighets-konsten, som så många andra icke känna, den at intet uragtlåta som tjénar det Öfwerhet til behag, utan at blifwa förhatlig för Underfatarne; ett owäldigt och billigt sinnelag har lært honom den. Faustus äger en fullkomlig kannedom af den Lands-ort, öfwer hwilken han fått insende; han wet hwad den kan, och hwad den icke kan åstadkomma; hwilken Handel är där förnämlig, och hwilken twärtom är där skadelig; han lättar den förres rörelse, och förqwäfwer den andras. Han utransafkar Folkets lygne, och urskiljer i synnerhet dem, som hafwa måsta förtroendet i Städerna, för at utröna hwilka tjänster Regenten af dem wid tilfälle kan wänta sig. Han gör dem wid Hofwet de goda Tjenster, hwilka deras nit och trohet gjort dem berättigade at åtnjuta. Faustus skjöter ärenderna med en noggrann och snäll sit, och gifwer Ministeren derom en omständelig och trogen underrättelse. Han gör sin syssla med en ofwigtelig ståndagtighet. Hans waksamhet förekommer allt det, som kan störa eller hindra det Allmännas tjenst, och hans skarpsinnighet usfuner altid de tjenligaste med:

medlen bertil. Öförlig för locke-betan at rätta sig, är Statens bästa själen i alla hans förrättningar. Han bibehåller sitt Ambetes wärdighet, ej allenast utan girighet, utan äfwen med en lysande pragt; och denna pragt är alltid alfwarsam, söder icke på hög-färd eller fryt. Alle finna hos honom ett lätt tilträde, et tålsamt öra, ett sagtnodigt och höfligt bemötande; han är alltid särdig at wilsara, så wida hans plikt icke detigenom lider försång; så at, när tiden är inne at hans tjensier skola belönas med högre äres-ställen, äskådas hans afresa från Lands-orten med be-dröfwelse, och han blifwer länge saknad, om des efterträdare icke liknar honom.

(Fortsättning följer härnäst.)

En Iräländare skref til en Engelsman, sin wän, som war wid det Franska Hofwet och bad honom låta sig weta huru deras Konung där hade blifwit emottagen, Engelsmannen swarade intet ord utan denna versen ur Psalmen 109. Dixit Dominus Domino: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

Då en utländsk Ambassadeur seck se den präktiga bron, som Philip 2 Konung i Spanien hade gjordt öfwer Mancanares, som är en liten bäck, gemeuligen utan watten, sade han: Man bör sälja bron för at köpa watten.

Då Cato uti Rom skulle hålla ett Tal emot öfwerflöd uti mat och drick, började han således: Mä-ne Herrar det är swårt at få buken at taga an goda råd, som icke har några öron.

Stockholm,
Tryckt hos Carl Stolpe 1789.

Den
Svenske SPECTATOR.

N:o 16.

Lyktan uti Civil-Ståndet. Fortsättning.

En Regent kan icke wisa sin undersåte större heder, än då han updrager honom den ärefulla förrättning at föreställa Des egen Person, förtroendes honom sju hembliige affigter, och lemnandes i des wärd sin Stats allmänna bästa: sådant sker igenom Bestickning. Den gifwes af twänne slag: den syster antingen blott på någon äre betygelse och högtidliga Ceremonies iagttagande, eller ock egenteligen på någon så kallad Underhandling. — Felix, utmärkt ibland dese senare med den förnämste heders-graden, har tillika fått på sin lott den skäpfullaste urskilning och den lifaktigaste bildnings-kraft. Genom denna har han kunnat upiäcka de försät, som man lagt honom i wägen, och upleta sig utwägar til sin Underhandlings lättande och befrämjande; genom den förre har han varit i stånd at grundeligen urskilja och befordra alt det som kunde bidra til des Herres förmån, äfwen i de minsta omständigheter. Hans hembliige affigter har ingen fått utforska, men han har beständigt förstått utgrunda andra, och at upiäcka hwad man welat för honom hålla fördoldt: han känner i grund ej allenast sin egen Stats interessen, utan äfwen alle de andre Staternes; han har et fogligt Snille, men denna foglighet, styres af försigtighet, för at undwika alla anledningar til des höge Heders-grads missfirmande, hwilken han med den

2:dra Delen. stråne

strängaste ståndaktighet bibehållit, och har han aldrig eftergifwit något af den honom tillkommande hedersbewisning: öfvertygad at et Sändebuds efterlåtenhet i det som des Stånd ägnar ofta hast ledfamma påföljder. För at äfwen sielf hedra sin wärdighet, och derjämte ådaga lägga för folket, hos hwilket han wissas, at han är höfäst, ädelmodig och frukostig, gjör han prägtiga omkostnader, dock utan lödsagtighet: det är ock ej ogrundat, at han icke sparat utgifter för at hafwa troget folk, på hwilka han kunde lita, emedan han wäl wetat at en sådan förmån wäl förtjenar erkännas. Merkommen ifrån sin Bestickning, den han lyckeligen fullbordat, har han af sin Herre fått en belöning, som swarat emot des wigtiga tjenster.

Ingen Lycka kan wara mer inkränkt, än Civil-Ämbetsmannens i andra Clafen. Alt hwad han kan gjöra, är at staffa sig en Sysla efter den förmögenhet han besitter, och at taga sig wäl til wara at icke försörja sin egen wälfärd i det han tjenar det Almånna i en lönlös beställning. Han bör ock söka förwärfwa sig ett hederligt och godt rygte.

Om Civil-Ämbetsmannen ej är nog bemedlad för at bibehålla sitt Ämbetes wärdighet, måste han antingen gifwa den förlorad, eller sälja sin Sysla för at betala sin skuld, eller ock taga sådana omwägar til sin berguing, som han bör undwika. Den bästa författning at gjöra wäl är at icke behöfwa gjöra illa: Gögsta rättwisn är ofta den högsta orättwisn. Om försigtighet, godt wett och rättfärdighet icke sündom mildrade Lagens stränghet; så skulle man blifwa orättwis då man wille wara högst rättwis. Man afbildar gemenligen Rättwisn med förbundna ögon, på det affcende på personerne icke måtte förleda henne från Skäl och billighet.

Det gifwas sådana omständigheter, då Domaren
hör

bör och kan göra afseende på förtjensten; för at icke genom dylika Domar bortblanda den hederliga människan med den det ej är. Fördom är en farlig klippa, som han bör undvika; den uppkommer af tre anledningar: af Domarens inbilning, at man icke kan wäga bedraga honom, i anseende til den wördnad och agtning, som man är honom skyldig; af den naturliga böjelsen at håtre tro. ondt än godt; och änteligen af den säkliga äre-drygheten, eller snarare den otidiga blygsela at förkasta den mening som man en gång fattat.

Om första berättelsen winner hos oss et stadgaadt intruck, så lämne wi icke mera Sanningen rum; och på hwilka bewis den än kan grunda sin talan, finner den dock alle tilgångar för sig igenstångde.

Lyckan uti Handelen.

Handlandens rikedom utgör sielfwa Statens: Ju mera Handelen florerar uti en Stat, desto mera rik, mäktig och öfwerwinnelig är samme Stat.

Monarken i Persien har inrättat en Sysla under titul af General-Directör öfwer Handeln, hwilken i egenkap af Stats-Råd har säte i Stora Rådet, och man kan med skäl kalla honom Handels-Minister. Til detta Åreställes beklädande utwåles en Man, som, under det han genomgått alla beställningar och heders-grader i Handels-wägen, förwårswat sig den skicklighet och de insigter, som göra honom tjenlig at med framgång bestrida en så wigtig Sysla. Han är Förman för 24 andra Personer, hwilka åter äro såsom hans Råds-Herrar, utwålas ibland de äldste, skickligaste och redeligaste Köpmännerne, böra åtminstone öfwerleswat 50 år, tilbragt 25 år i Handels-närin-

ningen, och blifwit förmögne wid des idlande. Man tager dem ifrån alle Provincerne och särskilte Handels-grenar. De hafwa hwardera 1000 Sequiner i lön, och Rörmannen har 60000; som utgör tilhopa en Summa af 60000 Riksdaler, hwilken erlägges af Handels-Societeten i Ispahan utaf en wis dertil inrättad Fond. De samlas hwarannan dag, stundom oftare, när så nödigt präfwas, för at undersöka alt hwad sam kan wara förmånligt eller skadeligt för både almänt och enskilt bästa i alle Handels-grenar. De Handlande få ingifwa til dem sine Betänlanden och Förslager, om hwad som kan behöfwia inrättas eller uphäwas. Den Råds-Herren, til hvars Province eller Handels-grens-Departement Skrifwen hörer, ingifwer til Samfundet sitt betänlande deröfwer, hwarpå, efter sedd öfwerläggning, General-Directören, sedan han gjort sig wäl kunnig em alt, inträder i Råd-Kammaren, hwarest, sedan han anmält sitt Samfunds tankar, Sophi med Råds Råde tager det beslut som för godt finnes.

Den första och förnämsta dygden hos en Handlande är Redlighet: igenom den winner man förtroende, och iänom förtroendet Lycka. Så snart en Köpman gör det minsta snedstea, så snart han röjer det minsta afwikande från Redlighetens jämna stråt, förwärfkas des goda namn och rygge, och så widare hela crediten.

Förtiensten frambringar ibland Handlande twänne onda verkningar: afund och fruktan. Afund hos dem, som icke kunna hinna til en dylik förtienst; fruktan hos dem, som äro förmögne, hwilka befara, at iänom en sådan Mans besordran, som öfwerträffar dem i snille och förtienst, stutel. också blifwa hwippade utur sitt wälstånd. — Hos en Jordan har man sunnit alt hwad som fordras för at wara en fullkomlig Handels-

belsman: Redlighet, insigt, drift, hushållsagtighet, sagtmod. Ett enda fattades honom, något underföd: han hade wäl och fått det, om han det mindre förtjent; men just sällsyntheten af des sticelighet har gjort den för honom aldeles onyttig.

Handeln drifwes antingen med aldeles nödwändigiga waror, eller med dem som äro rent af öfwerflödiga, eller ock med dem som hålla medelwägen emellan dessa två ännu ytterligheter. Handeln med idel nödwändighets waror tillkyndar en tryggare wätmåga, fast mindre lysande och mindre snar. Den som drifwes med öfwerflöds waror gifwer en större och snålare winst, men mer äfwenlyrlig, emedan den endast grundar sig på modet, nycker och iubilning. — Rollet har inom kort tid försjört sin wälsfärd, emedan han inom allt för kort tid welat blifwa rik: han trodde i sin säwitsko, at modet skulle stadga Lyckans obesändighet til des förmån.

En Köpman hör winklåaaa sig om at anses för hederlig karl, och för wälbeståld i sin rörelse: des förutan förfaller des credit. — Paulus är rik, arfödd, i god förfatning; ingen wil dock hafwa med honom at göra: manne icke des snålhet bedrager des girighet? — Jaquin är en hederlig karl, ingen twiflar derpå; men han har inga Capitaler. Hans redlighet tjénar honom til intet; ja, den har i anseende til honom samma werkan som bedrägeri.

Heders ryktet kan icke wara grundadt på annat än redlighet. En wälbeståld Handelsandes stadgas bäst genom en stor noggranhet at i wederbörlig tid betala. Utan redlighet kommer en Köpman icke långt; han blifwer nog en gång kånd för det han är, och han förlorar sinndom på en enda dag, hwad han i många år igenom swel hunnit samla. — Teronimus, afocierad ifrån tjugo år tillbaka med en bos, som honom lifna

liknade, hade hunnit til Lyckans Lemvel igenom en lön-trappa. Såsom han war swåra rik, trodde han sin förmöggenhet aldrig kunna förfalla; men just nu fränhänder honom hans stalbroder tre hjerdedelar af desj egendom genom en Banqueroute. Ingen beklagar honom; skulle han wål wåga beklaga sig?

Redlighet och laggrannhet wid betalningar äro två faste stöder, på hwilka Handels-Crediten hwilar. Tyra andra egenstyper fordras ännu dertill: en fullkomlig kånndedom af Handels-warorna, en stor försigtighet i det man företager sig, mycken hushållsaktighet, och en god ordning i sit hus. — Chrysochorus gjör betydelsige winsjer inom få dagar; hans hustru förslöser mycket inom få timmar; således ersätter det ena det andra.

Men låt oss åter komma til Redligheten, emedan den är förnämsta driffhjulet i Handeln, som ställer alla de andra i rörelse. På den stödjer sig Rättwisans åtgärd, då den skal afgjöra de twisler, som upkomma mellan de Handlande rörande deras näringar: den bör wara enda rättessnöret för Domsluten: den förwiser derifrån Chicaner och orimliga formaliteter, som en bedägelig snikehet infört wid andra Domstolar, hwarest man endast söker förblända ögonen på Domaren, för at få rätten förqwasd under Formaliteternes tungd; den gör, at ysta begae Parterne åtskillias aldeles nögd med Consulernes Utslag, emedan redligheten medförer et så likat stek, så at den som tappar finner då sjelf rättwisans arnuder, och erkänner äminstone inwärtas at han haft orätt.

I Turket äro alla twisligheter snart bilagde genom blott sundt wett och redlighet.

Det äikwes wisa Folkslag, som hysa för hwarandra et bödeligt hat, och som, utan något omgånge, Handla dock med hwarandra på det redligaste. Det
ena

ena af dessa Folkslagen lastar sitt skepp med de waror, som det wil sälja til det andra. Skeppen anlända: man landstiger utan at träffa någon inföding, warorna utlastas och läggas på stranden; Skeppen lägga åter ut på hafwet i någre dagar. Hemsfolket komer til stranden, och undersöker warorna: hwar och en lägger af sides hwad den äfjundar tilhandla sig, och lägger där bredwid hwad han wil gifwa derföre i waror eller penningar. Sedan draga de sig åter tillbaka efter gifwen Signal. De andre återkomma då, bese tilbuden, och om de finna sig nöjde med dem, emottaga de dem och lämna sin wara; twärtom, om det tilbudna war det ej anstår dem, lämna de det, och återtaga sin wara . . . Om dessa twänne Folkslag, som änskönt fiendelige mot hwarandra dock så redeligen handla sinsemellan, skulle så se hurn det här förhåller sig emellan Människior af samma Nation, af samma stånd, emellan släktingar och wänner; Hwad skulle de wäl tänka derom?

En Rejsare i Japan, som war född under det Himmels-tekta huuden, hade fattat så stor kärlek til hundar, at Han befalte, at hwar och en hvars hund blef dödd skulle sjelf bära honom til grafwen. En Man, som mötte en annan, hwilken bar en sådan hund, och bestwårade sig deröfwer, tröstade honom således: Wi böre tacka Gud, at Rejsaren icke är född under det Himmels-teknet Gåsten, ty då hade de bördan blifwit än tyngre.

En wis Man sade: Hof-Smickrare göra det samma på Förstares sinnen, som tiigare i anseende til sina barn, hwilka de göra lemlytta, på det de stola så så mycket mer. Almosor.

En

En Cardinal sade: Panis & aqua est vita beata;
Men sedan han hade bliswit Påfwe: Aqua & panis
est vita Canis.

En Romersk Soldat, som hade en process, bad
Kejser Augustus förswara sig. Augustus gaf honom
en af sine Hof-Män, som skulle följa honom til
Dommarerna. Soldaten sade mycket djerft: Eders
Majst, så har jag icke burit mig til med Eder,
när I woren uti fara i slagtingen wid Actium;
har jag sjelf stigit för Eder. Wid dessa orden wiste han
sina jär, som han där hade sådt. Denna förebräelse rör-
de Augustus så högt at Han sjelf gick til Dommarerna at
förswara Soldaten.

Uppå en Port i Rom stodo länge dessa bokstäfwer:
PPSSRRRFFF, och ingen kunde uttyda dem. And-
teligen kom en Engländer, wid namn Rodolphus Re-
mington, som på detta sätt uttydde dem: Pater
patriæ perditus. Sapientia Senum sublata. Ruet regnum
Romæ. *Am, Arro, flamma, fame.*

En General seck namn på en Capitain, som war så
lidelig, at han hade bortfält sin Wärie-Ringa, och
satt en af Tråd i stället i Skidan, När denne Capie-
rain en gång war på Wakt, befalte Generalen en Sol-
dat ett stycke där utanföre lösa sötwa, låter sedan käl-
la ut Capitainen, och befalte honom siicka ned Solda-
ten. Capitainen begynner at bedja för Soldaten, men
då det ei hjälpte, sade han: Nu om jag skal göra en så
grunn aerring, så önskar jag at min Wäria måtte
wärdas i Tråd. Drog så ut henne, och begynte sjelf
at måst förundra sig. Generalen gick sin wäg, och
roade sig at det arliga påfund.

Slut på 2:dra delen af Sw. Spectatorn.

Stockholm, Tryckt hos Carl Stolpe, 1780.

